

Bérczi László

A hivatásos és nem hivatásos tűzoltóságok szimbiózisa, a jelenkor mentő tűzvédelmében

Symbiosis of fire service and volunteer fire brigades in rescue firefighting of today's world

Absztrakt

Az önkéntes tűzoltó egyesületek (a továbbiakban: ÖTE) önálló jogi személyiséggel rendelkező társadalmi szervezetek, melyekben az egyesületi tagok önként, fizetség nélkül, szabadidejükben vállalják feladataikat. Tűzoltási, műszaki mentési, tűzmelegelőzési feladatokban való közreműködésük feltétele a működési terület szerinti hivatásos tűzoltósággal kötött együttműködési megállapodás, hiszen ezen feladatok ellátásához nélkülözhetetlen a megfelelő szakmai irányítás és felügyelet. Az 1848–1849-es szabadságharc után sokáig nem volt ÖTE, csak Gróf Széchenyi Ödönnek sikerült változást elérnie, és 1866-ban Sopronban, míg 1870-ben Pesten megalakította az első, főfoglalkozású tűzoltó egyletet. Az évek során a tűzoltás szervezete sokszor átalakult, a tűzoltóságok irányítása hol állami, hol önkormányzati kézbe került. Az utolsó jelentős változás 2012. január 1-jén történt, mikor az addig hivatásos önkormányzati tűzoltóságok ismét állami irányítás alá kerültek. A jól működő ÖTE-nek mindig is fontos szerepe volt a tűzoltási és műszaki mentési, valamint a helyi lakosságtájékoztatási feladatok ellátásában. A napjainkban jelentkező, egyre gyakoribb katasztrófavhelyzetek felszámolásánál is részt vesznek a védekezési, kárelhárítási feladatokban (ár- és belvíz elleni védekezés, viharkárok, vörösiszap katasztrófa). Az elmúlt években az ÖTE-k száma is jelentősen emelkedett, míg 2010-ben 283, addig 2019-re 630 ÖTE rendelkezett együttműködési megállapodással. A kormányzat is elismeri az ÖTE-k által végzett munka kiemelt szerepét, így 2012-től az addig csökkenő 120 millió forintos állami támogatás mértéke folyamatosan emelkedik, ami 2019-ben már 700 millió forintot jelentett. Az önkéntes tevékenység végzése előnyös mind az egyén, mind egy-egy csoport, mind a társadalom számára, ezért is fontos cél az önkéntesség, valamint az önkéntes tevékenységek számának a növelése. Éppen ezért is az Európai Bizottság 2009 júniusában tett javaslata és az Európai Tanács 2009

novemberében hozott határozata alapján 2011 az Önkéntesség Európai Éve volt. (URL1) A 2011-es dátum szimbolikus jelentőséggel bírt, hiszen tíz év telt el azóta, hogy az ENSZ a nemzetközi önkéntesség évének nyilvánította a 2001-es évet.

Kulcsszavak: tűzvédelem, önkéntes tűzoltók, hivatásos tűzoltók, együttműködés, önálló beavatkozás, pályázati lehetőség

Abstract

The volunteer fire brigade associations (hereinafter: VFA) are social organizations and independent legal entities, in which the members of the association voluntarily, without payment, undertake their duties in their free time. The precondition for their participation in firefighting, technical rescue and fire prevention tasks is a cooperation agreement concluded with the professional fire brigade of the given area of operation, as proper professional management and supervision are essential for the performance of these tasks. For a long time after the War of Independence in 1848-49, there was no VFA in Hungary, only Count Ödön Széchenyi obtained a change and formed the first full-time firefighting association in 1866 in Sopron and in 1870 in Pest. Over the years the organisation of fire fighting had changed a lot, sometimes the fire departments were controlled by the state sometimes by the local government. The last significant change took place on 1st January 2012, when the professional fire brigades controlled by municipalities came under state control again. A well-functioning VFA has always played an important role in carrying out firefighting and technical rescue and local public information tasks. They are also involved in defence and damage prevention tasks (flood and inland water protection, storm damages, red mud disaster) in the managing of catastrophic situations with increasing frequency nowadays. In the last years the number of VFA has also increased significantly, while in 2010 283 in 2019 630 VFA had cooperation agreements. The government also acknowledges the key role of the work carried out by the VFA, so the amount of state support, which has been decreasing on HUF 120 million until 2012 reached with constantly increase an amount HUF 700 million by 2019. Volunteering benefits both individuals and groups, as well as society, and therefore is an important goal to increase the number of volunteers and volunteering activities. That is why 2011 was the European Year of Volunteering, as proposed by the European Commission in June 2009 and decided by the European Council in November 2009. The date of 2011 was symbolic, as ten years had passed since the United Nations declared the Year of International Volunteering in 2001.

Keywords: fire protection, volunteer firefighters, professional firefighters, collaborations, self-intervention, tender opportunities

Kezdetek

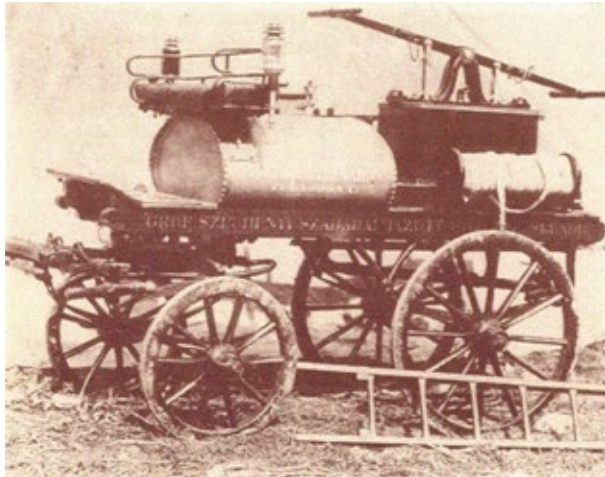
Tűzvédelemmel először a középkorban kezdtek el komolyabban foglalkozni. A városiasodással, a városok fejlődésével együtt jelent meg a tűzvédelem kérdése. Kezdetben a tűzoltást a céhek, a kézműves szervezetek és a lakosság együtt végezte, de a tűzoltás-irányítás a céhek kezében volt, akik jellemzően külföldi tapasztalatokkal is rendelkeztek. Azonban az eszközök alkalmatlansága (vödör, fa létra, kéziszerszámok), valamint a hiányos tudás miatt a lakosság egy nagyobb kiterjedésű tüzesetet csak nehezen tudott felszámolni. Az első, önkéntes alapon szervezett tűzoltó erők a 17. században jelentek meg diáktűzoltóságok formájában, melyek közül a debreceni és a sárospataki diáktűzoltók emelkedtek ki. A céhek tagjai a tűzoltást és az irányítást egészen a 19. század közepéig végezték. Az első európai önkéntes tűzoltó szervezetet 1835-ben, az akkori Magyar Királysághoz tartozó Arad településen hozták létre. Az 1848–1849-es szabadságharc leverése után a hatalmon lévő Habsburg család sokáig nem engedélyezte az önkéntes tűzoltó egységek működését, ezért az ország tűzvédelme 1866-ig nem is fejlődött. 1866-ban megalakult a Soproni Tűzoltó- és Tornaegylet, majd 1870-ben a Pesti Tűzoltó egylet, melyek főfoglalkozású tűzoltóságok voltak. Mindkét egylet Gróf Széchenyi Ödön vezetésével kezdte meg műkö-

1. számú kép: Gróf Széchenyi Ödön. (URL2)

dését. 1870. december 5-én megalakult a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. Innentől fogva már sorra alakultak a különböző tűzoltó egyletek és egyesületek.

A technikai fejlődés, az eszközök hatékonyabbá válásának köszönhetően, a 19. század végén a főfoglalkozású tűzoltó szervezetek jóval nagyobb hatékonysággal működtek, mint a céhek tűzoltásra kötelezett tagjai. Ennek köszönhetően az érintett települések jelentős anyagi támogatásban részesítették a tűzoltó szervezeteket. Itt jelenik meg először a hazai tűzoltóságok anyagi támogatása is.

2. számú kép: Gróf Széchenyi Ödön szabadalmaztatott fecskendője (URL2)

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség tagsága folyamatosan nőtt, 1910-ben már 30 megyei szövetség és 2112 testület volt a tagok soraiban. A szövetségen belüli szakosztályoknak bőven akadt munkájuk (megelőző tűzrendészeti feladatok, műszaki és gazdasági feladatok, oktatási ügyek stb.), azonban az első, majd a második világháború megakasztott minden erőfeszítést.

20. század

A második világháború befejeződése után a hazai tűzvédelmet teljesen újra kellett építeni, újjá kellett szervezni. Az 1945-ben, illetve 1946-ban hozott jogszabályok teljesen új alapokra helyezték a tűzoltóságok szervezetét. Ennek következtében megszűntek a különböző elnevezésű és jellegű tűzoltóságok, és megszervezték az egységes magyar tűzoltóságot. Megalakult az Országos Tűzoltó Főparancs-

nokság, melynek irányításával működtek a megyei tűzoltó-parancsnokságok, azok irányításával pedig a városi hivatásos állami tűzoltó-parancsnokságok.

Az Országos Tűzoltó Főparancsnokság a Belügyminisztérium részeként, annak alárendeltségében működött. A világháborúk jelentősen visszavetették, majd nem teljesen tönkretették az önkéntes tűzoltó szervezetek működését, hadrafoghatóságát is. A háborúkban rengeteg önkéntes tűzoltó is harcolt, illetve halt meg, melynek következtében nem minden településen lehetett a háború után újjászervezni a tűzoltó egyesületeket. Az II. világháború után az állami tűzoltósági rendszer, valamint a központi irányítás következtében új irányvonalat vett a tűzvédelem és a tűzoltóság fejlesztése, melyben a megmaradt önkéntes tűzoltó szervezetek szerepe háttérbe szorult.

3. számú kép: Budapest, XIV. Kerületi Tűzoltóság, 1940. (URL3)

Az 1970–1980-as évekre az önkéntes tűzoltó mozgalom teljesen elsorvadt, sok helyen megszűntek az egyesületek, csak az igazán elkötelezett személyeknek köszönhető, hogy számos helyen sikerült megőrizni a hagyományokat és fenntartani a működőképességet.

A rendszerváltozást követő időszak

Az 1990-es év és az azt követő időszak jelentős változásokat és nagy átszervezéseket hozott. Az állami hivatásos tűzoltóságok két részre oszlottak: az országos és megyei tűzoltó-parancsnokságok állami szervként, a városi tűzoltóságok önkormányzati intézményként működtek tovább. A következő jelentősebb változás 2000. január 1-jén történt, mikor a Tűzoltóság Országos Parancsnoksága és a Polgári Védelmi Országos Parancsnokság összevonásával megalakult az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság. A megyei tűzoltó-parancsnokságokból létrejöttek a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok, melyek egyben az önkormányzati hivatásos tűzoltóságok szakmai felügyeleti szervei is lettek. A tűzvédelmi feladatokat ellátó szervezetek egysége 2012. január 1-jén jött létre, amikor az önkormányzati hivatásos tűzoltóságok újra állami irányítás alá kerültek a katasztrófavédelem rendszerén belül. Ez a folyamat az ÖTE-kre is kedvezően hatott. Újra átértékelődött a társadalmi szervezetek helye és szerepe, melynek következtében ismét egyre fontosabb szerepe van az önkéntességnek a tűzvédelem területén is. Megújultak az ÖTE-k és a hivatásos tűzoltóságok közötti együttműködések, melyeknek következtében a kapcsolatok szorosabbá és egyre szélesebb körűvé váltak.

Napjaink mentő tűzvédelmi rendszere

Magyarország mentő tűzvédelmi tevékenységét 105 hivatásos tűzoltóság (a továbbiakban: HTP), 46 Katasztrófavédelmi Őrs (a továbbiakban: KvŐ), 60 önkormányzati tűzoltóság, 66 létesítményi tűzoltóság és 630 együttműködési megállapodással rendelkező ÖTE látja el. Az ÖTE-k közül 55 szervezet önálló beavatkozási tevékenységet végez.

Önkormányzati tűzoltóságok

Magyarországon 60 önkormányzati tűzoltóság (továbbiakban ÖTP) működik, amelyek elsődleges művelési körzetéhez összesen 562 település tartozik, ahol több mint 1,1 millió állampolgár mentő tűzvédelméről gondoskodnak. Az ÖTP-k elhelyezkedése és feladatvállalása nagymértékben hozzájárul az ország mentő tűzvédelmi diszlokációjának megvalósításához. ÖTP-k szakmai tevékenysége megfelelő, a tűzoltási és műszaki mentési feladataikat az érvényben lévő szabályzások szerint hajtják végre, a hivatásos egységekkel közösen felszámolt káreseteknél az együttműködés gördülékenyen zajlik.

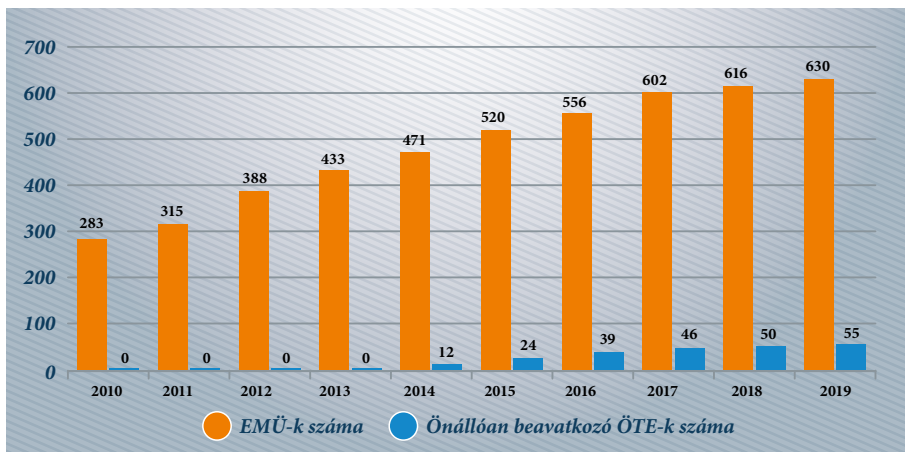
Létesítményi tűzoltóságok

Összesen 66 létesítményi tűzoltóság (LTP) működik Magyarországon, ezek közül 14 főfoglalkozású, 52 pedig alkalomszerűen igénybe vehető. Az LTP-k szakmai tevékenysége, az általuk használt tűzoltó szak- és védőfelszerelések megfelelnek az elvárásoknak.

Önkéntes tűzoltó egyesületek

A tűzoltási, műszaki mentési, tűzmelegelőzési feladatokban közreműködésük feltétele a területileg illetékes hivatásos tűzoltósággal kötött együttműködési megállapodás, hiszen ezen feladatok ellátásához nélkülözhetetlen a megfelelő egyetemes szakmai irányítás és felügyelet. Az egyesületek alapszabályukban rögzítik a szaktevékenységek ellátását. Az ÖTE-k tűzmelegelőzési tevékenységük során tájékoztathatják a lakosságot az aktuális tűzvédelmi feladatokról, valamint más hasznos információt is megoszthatnak a helyi megelőzés elősegítése érdekében. A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény 2013. novemberi módosításával megteremtettük a jogszabályi háttérét annak a lehetőségnek, hogy azon ÖTE-k, akik a feltételeknek megfelelnek önállóan is beavatkozhatnak. Amennyiben a közvetlen beavatkozást végző tagok az előírt szakmai képesítéssel rendelkeznek, továbbá rendszeresített, bevizsgált felszerelések, megkülönböztető jelzéssel ellátott tűzoltó gépjármű is készenlétben áll, ott – kérésükre – rendszerbeállító, továbbá évente minősítő gyakorlat kerül végrehajtásra. A gyakorlatok sikeres végrehajtása után az ÖTE tűzoltás vezetői jogosultságot szerez és az által vállalt területen önálló tűzoltói beavatkozást is végezhet. A beavatkozó ÖTE-k meghatározott, elsősorban nem időkritikus káreseményeknél (szabadtéri tüzesetek, vízeltávolítások, fakidőlések, a jelzésből megállapíthatóan, közvetlen életveszéllyel nem járó káresetek stb.) a kapott riasztás után kivonulnak a helyszínre és önállóan végzik a beavatkozási tevékenységet, egyéb esetben a hivatásos vagy önkormányzati tűzoltó egységekkel közösen végzik a beavatkozási tevékenységet. A beavatkozó ÖTE jelenléte a káresetek felszámolásának gyorsabb megkezdésére ad lehetőséget. Ez a szabályozási lépés javítja a diszlokációt, növeli az állampolgárok tűzbiztonságát. Annak érdekében, hogy az ÖTE-k késedelem nélkül értesülhessenek a tevékenységi területükön bekövetkezett káreseményekről, kiépítettük az SMS-alapú értesítési rendszert, így a megyei műveletirányító ügyeletre beérkezett jelzés fogadását követően a rendszer automatikus értesítést küld az adott területre vonulást vállaló egyesület részére. A rendszer kezdetben két telefonra, majd 2015-től már hat telefonszámra küld rövid szöveges üzenetet a káresetről.

Az SMS-értesítés mellett 2019 februárjától bevezetésre került a részletesebb információkat is tartalmazó, valamint mennyiségi korláttal nem érintett e-mail alapú értesítési rendszer is. Az ÖTE-k 2019-ben az SMS-értesítés mellett 108 896 db e-mailben kaptak tájékoztatást az eseményekről.

1. számú ábra: Önkéntes tűzoltó egyesületek számának alakulása.
(Forrás: BM OKF Tűzoltósági Főosztály)

A kormányzat is elismeri az ÖTE-k által végzett munka kiemelt szerepét, így 2012-től az addig csökkenő 120 millió forintos állami támogatás mértéke folyamatosan emelkedik, ami 2019-ben már 700 millió forintot jelentett. Az elmúlt évek pályázati lehetőségeit kihasználva az ÖTE-k mára rendelkeznek a tűzoltáshoz, műszaki mentéshez szükséges alapvető védő- és szakfelszerelésekkel, a különböző kiségek előírás szerű működtetéséhez szükséges tanfolyami végzettségekkel. A pályázó ÖTE-k elvégezhetik a gépjármű és tűzoltó technika felújításokat, beszerezhetik a hivatásos egységekkel folytatott kárhelyszíni kommunikációhoz szükséges EDR-rádiókat, továbbá asztali vagy hordozható számítógépeket is, valamint a szertárépítések és a felújítások is végrehajtásra kerültek.

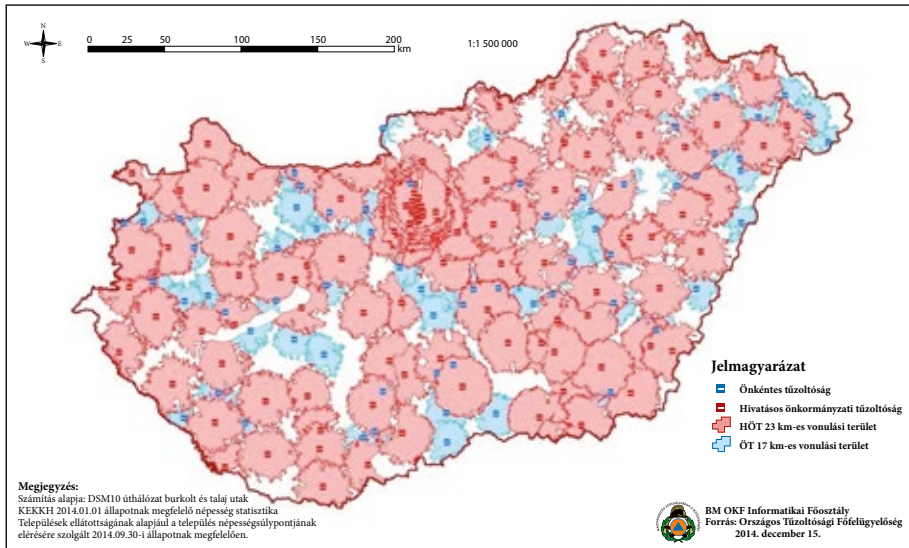
A pályázatok hasznosságát jól jellemzik az alábbi szám adatok, amelyek az elmúlt négy évben pályázati úton elnyert támogatások, különböző szak- és védőfelszerelések értékét, mennyiségét mutatják:

- Átadott tűzoltó technikai- és védőeszközök száma: 32.613 db
- Ebből bevetési védőruha: 949 db
- Gépjármű- és technika felújítás: 38 db
- Működési támogatás: 1.145 db
- Szertárépítés, felújítás: 333 db

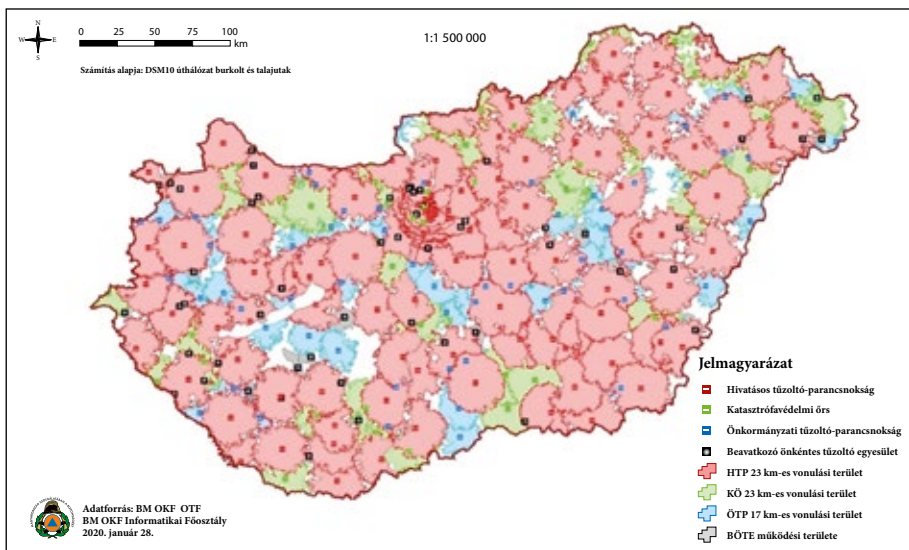
- Oktatás, vizsgáztatás:
- EDR-rádió beszerzése:

3.278 db

354 db

2. számú ábra: Tűzoltóságok úthálózatra vetített 25 perces ellátási területei – 2011.
(Forrás: BM OKF Tűzoltósági Főosztály)

3. számú ábra: Tűzoltóságok úthálózatra vetített 25 perces területei – 2020
Forrás: BM OKF Tűzoltósági Főosztály

EU Önkéntesség Európai Éve, Nemzeti Önkéntes Stratégia

Az Európai Bizottság 2009 júniusában tett javaslata és az Európai Tanács 2009 novemberében hozott határozata alapján 2011 az Önkéntesség Európai Éve volt. A 2011-es dátum szimbolikus jelentőséggel bírt, hiszen tíz év telt el azóta, hogy az ENSZ a nemzetközi önkéntesség évének nyilvánította a 2001-es évet. A program elindításának egyik célja volt, hogy az növelni fogja az önkéntesség népszerűségét, egyre több ember fog önkéntes munkát végezni, mely segít jobban tudatosítani az abban rejlő társadalmi értékeket. Az Eurobarometer 2010. évi tanulmánya szerint az európai lakosság kevesebb mint fele (10-ből 3 fő) vállalt aktívan önkéntes munkát. Az Európai Bizottság által készített becslés alapján az EU GDP-jéhez az önkéntesség 0,5–5% között járul hozzá.

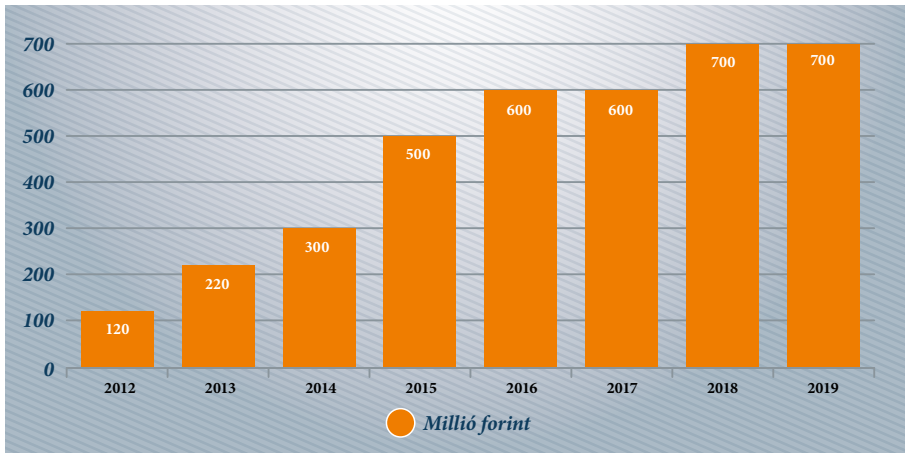
A Nemzeti Önkéntes Stratégia

A Nemzeti Önkéntes Tanácsról szóló 1503/2016. (IX.21.) kormányhatározatban rögzítésre kerültek a nemzeti stratégiák, melynek egyik célja, hogy felhívja a figyelmet a magyar állampolgárok körében az önkéntesség európai és magyar jelentőségére, lehetőségére. Az önkéntes tevékenység végzése előnyös mind az egyén, mind egy-egy csoport, mind a társadalom számára, ezért is fontos cél az önkéntesség, valamint az önkéntes tevékenységek számának a növelése. Az önkéntesség, az önkéntes tevékenységek a társadalmi és gazdasági élet minden területén ott vannak, ezért a megalkotott stratégia segítséget, támogatás tud adni más ágazatok (például szociális és jótékonyági tevékenységek, érdekvédelem, egészségügy prevenció, sport, környezet- és természetvédelem) számára. A stratégia foglalkozik a társadalmi összefogás erősítésével, az állampolgári részvétel növelésének lehetőségeivel, mind az egyéni, mind a vállalati, mind a jogszabályi környezet vonatkozásában. Célja az önkéntesség elismerése, a támogatási programok fejlesztése. Az önkéntesség napja minden évben december 5-e, mely nap megegyezik a Magyar Tűzoltó Szövetség alapításának napjával is (URL4).

Jelen kor eredményei

A jól működő ÖTE-nek mindig is fontos szerepe volt a tűzoltási és műszaki mentési, valamint a helyi lakosságtájékoztatási feladatok ellátásában. A napjainkban jelentkező, egyre gyakoribb katasztrófahelyzetek felszámolásánál is részt vesznek a védekezési, kárelhárítási feladatokban (ár- és belvíz elleni védekezés, viharkárok, vörösiszap katasztrófa). Egy hatékonyan működő ÖTE-

hez elengedhetetlen feltétel az elhivatott tagság, a megfelelő képzettség, valamint az alapvető technikai felszereltség megléte, folyamatos karbantartása és bővítése. A kormányzat is elismeri az ÖTE-k fontosságát, kiemelt szerepét. A központi pályázati forrásokon kívül az ÖTE-k gépjárműparkjának a fejlesztése is végrehajtásra került (például Mahindra). A pályázat kiszámítható, tervezhető hátteret biztosít az **ÖTE-k** hosszú távú fejlesztéséhez.

4. számú ábra: Önkéntes tűzoltó egyesületek és mentőszervezetek támogatása.
(Forrás: BM OKF Tűzoltósági Főosztály)

Felhasznált irodalom

A Nemzeti Önkéntes Tanácsról szóló 1503/2016. (IX. 21.) kormányhatározat

Heizler Z. (2019): *A Magyar Tűzoltó Szövetség százötven éve (1870-2020)*. Budapest: Magyar Tűzoltó Szövetség

Pintér S. (2012): *Az önkéntes tűzoltó egyesületek támogatási rendszerének bemutatása, nemzetközi összehasonlítása, valamint az önkéntesség motiválásának lehetőségei a tűzvédelem területén*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, diplomamunka

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A Nemzeti Önkéntes Stratégia 2011–2020 elfogadásáról és az abból fakadó középtávú feladatokról szóló kormány-előterjesztés tervezete*. <https://hirkozpont.magyarorszag.hu/hatteranyagok/onkentes20111206>

URL2: *Aki a fővárosi tűzoltóságot megszervezte – 180 éve született Széchenyi Ödön, a magyar grófból lett török pasa.* http://pestbuda.hu/cikk/20191217_f_nagy_veronika_langlovag_aki_magyar_grofbol_lett_torok_pasa_180_eve_szuletett_grof_szechenyi_odon_a_fovaros_i_tuzoltosag_megszervezoje

URL3: *Tűzoltóaktanya a Zuglói úton.* <https://www.zuglo.hu/tuzoltolaktanya-az-egressy-uton/>

URL4: *2011 – Az önkéntesség Európai éve.* http://kultura.kreativeuropa.hu/content.php?hle_id=28683

